

SZAKDOLGOZAT

Ferenczi Laura

2024

**MAGYAR AGRÁR-ÉS ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM
KAPOSVÁRI CAMPUS
NEVELÉSTUDOMÁNYI INTÉZET
GYÓGYPEDAGÓGIA ALAPKÉPZÉSI SZAK
TANULÁSBAN AKADÁLYOZOTTAK PEDAGÓGIÁJA ÉS
PSZICHOPEDAGÓGIA SZAKIRÁNY**

**A NÉPTÁNC HATÁSA A SZOCIALITÁSRA ÉS AZ
INTERPERSZONÁLIS KAPCSOLATOKRA**

Konzulens:
Gelencsérné Dr. Bakó Márta
tanszékvezető, egyetemi docens

Készítette:
Ferenczi Laura
gyógypedagógus hallgató

**KAPOSVÁR
2024**

TARTALOMJEGYZÉK

1. Köszönetnyilvánítás	4
2. Bevezetés	5
2.1. Témaválasztás indoklása	5
2.2. Problémafelvetés, kutatás célja	6
3. A szociális kompetencia	7
3.1. A szociális kompetencia fogalma, elemeinek értelmezése	7
3.2. Szociális kompetencia a Nemzeti Alaptantervben	9
3.3. Iskolai néptánc tanulás fejlesztési lehetőségei a szociális készségek területén	11
3.4. A szociális kompetencia mérési lehetőségei	13
4. Ördögös Néptáncegyüttes	16
5. Kutatás	17
5.1. Alkalmazott mérési módszerek	17
5.2. Kutatási kérdések	17
5.3. Intézmények, vizsgált tanulócsoportok bemutatása	18
5.4. Szociometria mérési adatok felvételének és elemzésének menete	20
5.5. Szociometria vizsgálat elemzése	22
5.5.1. A néptáncoló csoport szociometria elemzése	22
5.5.2. A nem néptáncoló csoport szociometria elemzése	24
5.6. Pedagógus kérdőív elemzése	26
5.7. Önbevallásos kérdőív elemzése	29
6. Kutatási kérdések megválaszolása	33
7. Következtetések és javaslatok	35
8. Összegzés	36
9. Irodalomjegyzék	38
10. Ábra- és táblázatjegyzék	40
11. Mellékletek	41

1. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Szeretném kifejezni hálámat mindazoknak, akik bármilyen módon hozzájárultak a szakdolgozatom elkészítéséhez.

Elsősorban köszönettel tartozom Gelencsérné Dr. Bakó Márta tanárnőnek, aki mentoromként támogatott a szívemhez közel álló szakdolgozati témám megálmodásában és az elkészítését illetően szabadságot biztosított számomra, emellett pedig tanácsaival segítette a munkámat.

Hálás vagyok a Lengyeltóti Fodor András Általános Iskolának és a Dél-Balatoni Gárdonyi Géza Evangélikus Általános Iskolának, valamint az ötödik osztályok osztályfőnökeinek, amiért lehetőséget biztosítottak a kutatásom elvégzéséhez és hozzájárultak az anyaggyűjtésemhez. Köszönöm a résztvevő tanulóknak, hogy nyíltan fogadtak és készségesen részt vettek a felmérésekben

Köszönettel tartozom az Ördögös Táncegyüttesnek, amiért megihlették a szakdolgozatom témáját és amiért a mai napig megélhetem velük gyermekkorom leghőbb álmát: táncolhatok és egy fantasztikus csapat tagja lehetek.

Végül, külön szeretném megköszönni a családomnak, a páromnak és a barátaimnak, hogy a tanulmányaim útját szüntelen támogatásukkal kövezték ki.

2. BEVEZETÉS

2.1. Témaválasztás indoklása

Kisgyermek korom óta én magam is néptáncolok. Pontosabban a 2009/2010-es tanév elején, általános iskola második osztályában iratkoztam be az Ördögös Táncegyüttes kis utánpótlás csapatába. Máig erős emlékként él bennem, amikor először láttam az együttes akkori táncosait fellépni a szülőfalum kultúrházának színpadán, az 1848–49-es forradalom és szabadságharc megemlékező műsorán. Kis óvodásként teljesen elvarázsolt a népzene lüktetése, a különleges népviseletek mozgásának látványa, a hangulat, amit a táncosok a terembe varázsoltak és persze maga a tánc. A nagyszüleim azóta is alkalomadtán felemlégetik mekkora áhítattal néztem fel rájuk. Ott és akkor eldöntöttem, hogy én is szeretnék néptáncolni, hogy nekem „ez az álmom.” Így történt tehát nálam ennek a szerelemnek a kezdete, amelynek annyi mindent köszönhetek. Legelső soron, hogy egy olyan összetartó közösség tagjává válhattam, mint ez az együttes. A legjobb barátaimat ennek a hobbinak köszönhetően ismertem meg, sokukkal szinte együtt nőttünk fel, a legmeghatározóbb emlékeimet velük közösen éltem meg.

A saját tapasztalataimból és élményeimből kiindulva állítom azt a meggyőződésemet, hogy a néptánc művelésének rengeteg olyan előnye van, melyet a többségi oktatásban vagy akár a gyógypedagógiában egyaránt kamatoztatni lehet. A hagyományos tanórákon kívüli, társak közötti időtöltés a néptánc foglalkozásokon vitathatatlanul formálja a fiatalok szociális készségeit. Úgy gondolom, hogy ez egyelőre egy egészen kiaknázatlan terület, ezért is érzem egy kicsit feladatomnak és célomnak, hogy kutassak a témában, illetve terjesszem a néptánc nyújtotta pozitív hatásokat. Elvégre nekem is annyi mindenben segítséget nyújtott és megannyi új tapasztalatot szereztem általa az évek során. Szeretném, ha minél több gyermeknek lehetősége lenne megélni hasonló pillanatokat, mert magabiztosan mondhatom, hogy garantáltan lélekformáló hatása van.

2.2. Problémafelvetés, kutatás célja

A szociális kompetencia egy olyan képességrendszer, ami nélkülözhetetlen a kiegyensúlyozott közösségi élethez, társadalmi beilleszkedéshez. A szociális kompetenciának nem csak társas, hanem kognitív és emocionális összetevői is vannak, melyek együttes stimulálásával tapasztalhatunk fejlődést. Természetesen függ az egyén személyiségétől és a sajátos kötődési igény mértékétől, de a társas környezettel való gyakori interakció talán a legkiemelkedőbb komponense a fejlődés mértékének. A szociális készségeknek rendkívül fontos szerepe van az iskolai jó közérzet és az iskolai, tanórai teljesítmény görbülékenységében is. Lényeges kérdés tehát, hogy milyen módon érhetjük el, hogy a gyermekek ezen a területen minél fejlettebbek, ezáltal az élet többi területén sikeresebbek legyenek?

A mozgás direkt módon hatással van az idegrendszer fejlődésére, a zene pedig az érzelmekre, így nem meglepő, ha összefüggéseket tapasztalunk a néptánc és a pszichikus terület fejlődése között. Ezért is gondolom, hogy szükség van olyan tanulmányokra, melyek megfigyelik és leírják a mozgás – ebben az esetben a néptánc – hatására létrejövő változásokat a kisiskolás életkorban. A mozgás idegrendszert stimuláló tevékenysége mellett kutatásomban kiemelt szempont, hogy a néptánc, mint mozgásos tevékenység csoportos formában valósul meg, ezért a társas interakciók nélkülözhetetlen elemei a foglalkozásoknak.

A tánc képes közösségeket formálni, emellett olyan készségek elsajátítását támogatja, melyek a mindennapokban elengedhetetlen fontossággal bírnak: együttműködés, figyelem, empátia, önbizalom. Úgy gondolom, hogy az intézményes nevelés kulcsfontosságú feladata ezen területek fejlődésének elősegítése. A tánc gyakorlása, tanulása természetesen az iskolai teljesítményre és magatartásra is kihat, azonban szakdolgozatomban kifejezetten a diákok szocialitását, társas kapcsolataik jellemzőinek vizsgálatát tűztem ki célul.

3. A SZOCIÁLIS KOMPETENCIA

3.1. A szociális kompetencia fogalma, elemeinek értelmezése

A pszichológia és pedagógia közös útján haladva az utóbbi fél évszázadra visszavezetve fedezhetőek fel a szociális kompetencia meghatározására, komponenseinek feltárására, fejlesztési lehetőségeinek és hatásainak kutatására irányuló vizsgálatok. Az évek során ezen elméleti és gyakorlati kutatások adatai alapján a szociális kompetenciának számos értelmezése született, továbbá a komponenseinek ismeretéről és azok alakulásáról szerzett információk alapján különböző fejlesztési lehetőségek állnak rendelkezésünkre. (Zsolnai A. , 1994)

A *kompetencia* kifejezés először a személyiség-lélektan, illetve a kognitív tudományok területén nyert magának teret. (Halász, 2009) A kompetencia szó önmagában többet tartalmaz, mint tudást, készségek és képességek összességét. (OECD, 2005) A kifejezés bővebben és komplexen magába foglalja a személy ismereteit és azok gyakorlatban történő alkalmazására irányuló cselekvőképességét, az egyéni motivációk, a hozzáállás és az attitűd tükrében, továbbá személyiségbeli, szociális és magatartási komponenseket, melyek garantálják az egyén magánéleti, társas, tanulmányi-szakmai boldogulását. (Halász, 2009)

A *szociális* szó a pedagógiában az egyén társadalmi viszonyait, kapcsolatait, illetve a közösségben való létezését és működését jelenti. Intézményi nevelés keretein belül a szociális nevelés célja, hogy a gyermekek képesek legyenek a közösségben való együttélésre, megfelelő kommunikációra és együttműködésre. (Nagy J. , 2007) Tehát a szociális nevelés arra irányul, hogy a diákok sikeresen be tudjanak illeszkedni a társadalomba, ugyanakkor hatékonyan részt tudjanak venni a közösségi életben. Iskolai környezetben például megtanulják a társaikkal és pedagógusaikkal interaktálva a közösségi élet normáit.

A szocialitás a személyiség szociális értékrendjét, szociális aktivitását és szociális kompetenciáját fedi le. (Nagy J. , 2002) Az egyén, szocialitása alapján lehet antiszociális, lojális vagy proszociális. Az antiszocialitás viselkedés az önös érdekeket helyezi mindenek elé, akár a társadalmi normák, elfogadott erkölcsi érték és jogrendek sértésével. A lojalitás során az önérvényesítés érdekében az egyén saját erkölcsi értékrendjét, szabályait mellőzi. A proszocialitás az önérdek mellett másokat is figyelembe vevő magatartásforma. (Nagy J. , 2000)

A szociális kompetencia fogalmának fejtegetésekor elsőként Robert W. White, amerikai pszichológus 1959-ben publikált elméletéhez tekinthetünk vissza. White kutatta és kiterjesztette a kifejezés jelentését, szorosan hozzátartozva a motiváció szempontját, mellyel együtt effektív interakcióként hivatkozott a szociális kompetenciára, ezzel népszerűsítve az effektancia kifejezést.

Az effektancia az emberekkel együtt született motiváció arra, hogy hatékonyan cselekedjenek, értsék és irányítsák környezetüket. Az egyén tanulásához, problémamegoldásához, továbbá kompetencia és kontroll fejlesztéséhez járul hozzá. (White, 1959)

Gyermekfejlődésben például akkor beszélhetünk effektív interakcióról, amikor a gyermek érdeklődést mutat, kipróbál és tapasztal számára új dolgokat, vagy akár csak játszik azzal a céllal, hogy megértse és irányítsa környezetét.

Összefoglalva, az effektancia a kompetencia és kontroll iránti velünk született belső igényt és az e célt szolgáló cselekvések hatékonyságát jelenti.

A szociális kompetencia kezdeti gyökereitől indulva az 1970-es évekre jelentősen megnőtt a szociális kompetencia kialakulását, működését és fejlődését tanulmányozó kezdeményezések mértéke, melynek következményeként több hiteles megfogalmazáshoz is visszanyúlhatunk, ám mindben felfedezhetőek el nem hanyagolható, közös motívumok miszerint a szociális kompetencia azon szociális készségek, képességek együttese, (Trower, Bryant, & Argyle, 1978) melyek lehetővé teszik, hogy az egyén társas interakciók során hatékonyan és társadalmilag elfogadható úton elérje kívánt célját. Lehetővé teszi az egyénnek, hogy hatékonyan és pozitívan vegyen részt a társadalmi interakciókban, (Argyle, 1983) így elősegíti a személyközi kapcsolatainak gyarapodását. (Schneider, 1993) Segít az egyénnek megérteni, értékelni mások érzéseit, valamint képessé teszi azokra adekvát módon, kontextusnak megfelelően reagálni, hatékonyan kommunikálni.

A szociális kompetencia kutatásának következő vonulata a jelenség komponenseinek meghatározása volt. Kialakulása egy hosszú folyamat, mialatt a személyes attitűd és az egyén képességei formálódnak. Olyan komplex értékrendet, tudást jelent, amelyek különböző területekről érkező hatások által alakulnak ki és válnak társas és személyes helyzetekben hasznossá. (Szabó & Szekeres, 2013) Az ilyen egyént érő hatások természetesen nem csak spontán módon képesek hatást kifejteni a szociális kompetenciára. Jól megválasztott, akár iskolai keretek között például tudatosan a tanulási folyamatba illesztett gyakorlatok és rendszeres foglalkozások eredményeként a résztvevők kommunikációs készségei, mi több érzelmi világa és egyéni attitűdje is fejlődésbeli pozitív irányt vehet. (Szőke-Milinte, 2017)

Hazánkban Nagy József kutatta a szociális kompetencia komponensrendszerét. A komponensrendszer-elmélete alapján megfogalmazta, hogy a szociális kompetencia szükségletek, irányultságok, attitűdök, tradíciók, rutinok, tapasztalatok, egyéni készségek komponenskészletéből épül fel. Az egyén komponens készlete meghatározza az adott helyzetekben való szociális helytállást. (Nagy J. , 2010)

A cél elérése érdekében ez a szociális komponenskészlet az egyénben folyamatos változásra, gyarapodásra, fejlődésre képes. (Zsolnai A. , 2018)

Zsolnai Anikó az 1990-es évek második felében kezdeményezett felmérése alapján a szociális kompetencia komponenseinek a következő fajtáit választotta ki vizsgálatában: „*extraverzió-introverzió; érzelmi stabilitás-labilitás; együttműködés/empátia-önzés; nyitottság; külső-belső kontroll attitűd.*” (Zsolnai A. , 1999) A társas megnyilvánulás állandó formálójaként jelen vannak olyan alapvető személyiségbeli jegyek, mint az extraverzió, érzelmi kiegyensúlyozottság, kooperativitás és a nyitottság mértéke. (Atkinson, Atkinson, Smith, & Bem, 1994)

Intézményi oktatási-nevelési keretek között a szociális kompetencia fogalmkörébe legmeghatározóbban a kooperációt, vagyis a csoportban való hatékony működést, a környezet felé mutatott nyitottságot és érdeklődést, társakhoz való hozzáállást és velük való bánásmódot, valamint a problémamegoldást, konfliktuskezelést sorolhatjuk.

3.2. Szociális kompetencia a Nemzeti Alaptantervben

A szociális kompetencia egységeinek fejlesztésére már a 2012-ben kiadásra kerülő Nemzeti Alaptanterv¹ is iránymutatást adott. A fejlesztése az oktatás egyik alapvető céljává vált. Több területen is megjelenik, különböző tantárgyakba és pedagógiai módszerekbe integráltan. A következőkben bemutatom, hogy a 2012-ben kiadott Nemzeti Alaptanterv miként szerepelteti a szociális kompetenciát az oktatás alapelvei, céljai, követelményei megfogalmazásában.

A Nemzeti Alaptanterv erősen szerepelteti a kulcskompetenciák között a szociális kompetenciát, melynek fejlesztése alapvető a tanulók társadalmi beilleszkedéséhez, együttműködéséhez, ezenfelül az állampolgári kompetencia vonalán a felelős állampolgárrá váláshoz. Ide tartozik továbbá az empátia, mások iránti tisztelet, a kommunikációs készségek, valamint a közösségi értékek megértése és elfogadása.

¹ Emberi Erőforrások Minisztériuma, *A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet, Magyar Közlöny*, 66. szám (2012), 10635–10696.
https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/ofipast/2012/02/nat_20122.pdf

A pedagógiai célok között a Nemzeti Alaptanterv kiemeli, hogy a tanulók személyiségében fontos szerepe van a társas készségek erősítésének, különösen a kooperáció, a konfliktuskezelés, a problémamegoldás és a tolerancia terén. A szociális kompetencia fejlesztésének célja, hogy a tanulók képesek legyenek együttműködni másokkal, felelősséget vállaljanak cselekedeteikért és megfelelően kommunikáljanak különböző társadalmi helyzetekben.

Bár a szociális kompetencia nem különálló tantárgyként jelenik meg, számos tantárgy tanításában hangsúlyos szerepet kap.

Magyar nyelv és irodalom tantárgy keretein belül a szövegértés és a kommunikáció fejlesztésén keresztül a diákok jobban megértik mások nézőpontjait, fejlesztik kifejezőkészségüket és kritikai gondolkodásukat.

A közösségi normák, az állampolgári jogok és kötelességek, valamint a történelmi és társadalmi események megértése által a tanulók fejlesztik társadalmi érzékenységüket és a közösségi szerepvállalás iránti igényüket.

Osztályfőnöki órákon hangsúlyos a közösségépítés, a konfliktuskezelési technikák, valamint az együttműködés gyakorlása.

A művészeti nevelésben és a testnevelési órákon keresztül a diákok fejleszthetik az együttműködést, csapatmunkát és az érzelmi kifejezés különböző formáit.

Az etikai nevelés és az erkölcstan tantárgyak célja a tanulók értékrendjének fejlesztése, beleértve az empátiát, toleranciát, felelősségvállalást és a közösségi életben való aktív részvételt. Az etikai kérdések megvitatása, különböző nézőpontok elemzése, vélemények ütköztetése, vitakultúra kialakítása és az erkölcsi döntések tudatosítása mind hozzájárulnak a szociális kompetenciák fejlesztéséhez.

A 2012-es Nemzeti Alaptanterv tehát átfogó megközelítéssel támogatja a szociális kompetencia fejlesztését, amely az oktatás egyik kulcsfontosságú célja. A különböző tantárgyak és pedagógiai módszerek által a tanulók olyan készségeket fejlesztenek, amelyek segítségével képesek lesznek hatékonyan és felelősségteljesen részt venni a társadalmi életben.

A 2020-as Nemzeti Alaptanterv² továbbra is fontosnak tartja a szociális készségek és közösségi kompetenciák fejlesztését, de bizonyos változások és új kiemelt területek jelennek meg benne.

² Emberi Erőforrások Minisztériuma, *A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet, Magyar Közlöny*, 17. szám (2020), 2440–2574.
<https://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/mk20017.pdf>

A közösségi nevelés és társadalmi felelősségvállalás a környezettudatosság fókuszával erőteljesebben vállal szerepet a 2020-as Nemzeti Alaptantervben. A diákokat arra ösztönzi, hogy aktív résztvevői legyenek a társadalmi és környezeti kérdések megvitatásának, megoldásának.

Továbbra is különböző tantárgyakon keresztül, integrált szemlélettel kívánja fejleszteni a szociális kompetenciát. A gyakorlatorientált oktatás előtérbe helyezésével összhangban áll a szociális kompetenciák kiemelkedése is, hiszen az aktív, gyakorlatban alkalmazható készségek, mint a kommunikáció és az együttműködés fejlesztése még nagyobb szerepet kap.

A 2020-as Nemzeti Alaptantervben a digitális kompetenciák fejlesztése fontos szerepet kap, vagyis a diákoknak azt is meg kell tanulniuk hogyan kommunikáljanak hatékonyan online környezetben, miközben tiszteletben tartják és empatikusan viszonyulnak másokhoz a digitális úton történő interakciók során is.

A 2020-as Nemzeti Alaptanterv továbbra is hangsúlyos szerepet szán a szociális kompetencia fejlesztésének, hasonlóan a 2012-es Nemzeti Alaptantervhez. Ugyanakkor nagyobb figyelmet fordít a társadalmi felelősségvállalásra, a környezettudatosságra és a digitális kompetenciákra, amelyek a szociális készségek részeként jelennek meg. A változások célja, hogy a tanulók ne csak személyes kapcsolataikban, hanem szélesebb társadalmi kontextusban is felelősségteljesen és együttműködően viselkedjenek.

3.3. Iskolai néptánc tanulás fejlesztési lehetőségei a szociális készségek területén

Az iskolai néptánc tanulás számos módon hozzájárulhat a szociális kompetencia fejlődéséhez, hiszen a tánc nem csupán fizikai tevékenység, hanem közösségi élmény is, amely segít fejleszteni többek között az együttműködést, a kommunikációt és az empátiát.

A szociális készségek talaján maradván Furákné Mózes Lilla és Kun Katalin megfogalmazta, hogy adekvát módszertant alkalmazva a néptánc foglalkozások keretein belül fejlesztési lehetőségek tárulnak fel a szociális készségekre hatva a következő területeken:

- *„Tolerancia fejlesztése, türelem magam és mások iránt, másság elfogadása*
- *Kapcsolatteremtő képesség fejlesztése, közösségek létrehozása*
- *Felelősségvállalás önmagam és mások iránt*
- *Alkalmazkodóképesség fejlesztése*
- *Önkontroll-, funkciók fejlesztése, szabályok elfogadása, azokhoz való alkalmazkodás*

- *Fejleszti az érzelmek megélését, átélését*
- *Növeli az önbizalmat*
- *Növeli az ÉN-tudat és a MI-tudat kialakulását.” (Furákné Mózes & Kun, 2016)*

A Furákné és Kun által felsorolt lehetőségek alapján részletezem, hogy miért gondolom relevánsnak az adott fejlesztési területek néptánc általi erősödését, valamint, hogy milyen módon valósulhat meg ezen területek fejlődése a néptánc tanulás keretein belül.

A magyar néptánc a különböző néprajzi tájegységeknek köszönhetően többféle kulturális elemet, hagyományokat és egyedi stiliztikát ötvöz. A különböző tánc típusokkal, zenékkal és tánc lépésekkel való találkozás hozzájárul a kulturális sokszínűség elfogadásához. A közös táncban mindenki egyenrangú partnerként vesz részt, ami erősíti a tiszteletet és a toleranciát egymással szemben, előforduló különbözőségek ellenében is.

A táncok tanulása során sok időt és gyakorlást igényel, hogy a táncosok elsajátítsák a megfelelő lépéseket, ritmust és mozdulatokat. Ez fejleszti a türelmet mind önmagunkkal, mind másokkal szemben, elvégre mindenki különböző tempóban tanul és eltérő képességekkel rendelkezik. A csoportos tánc során a tanulóknak türelmesnek kell lenniük társaikkal, így megtanulják, hogy a fejlődés egy közös folyamat, amely időt és kölcsönös támogatást igényel.

A néptánc tanulása során a diákok különböző személyiségekkel és képességekkel rendelkező társaikkal dolgoznak együtt. Ez lehetőséget ad arra, hogy megértsék és elfogadják egymás különbségeit. A tánc egyesíti a különböző embereket egy közös tevékenységben és arra ösztönzi a tanulókat, hogy ezektől a különbségektől függetlenül figyelemmel és tisztelettel bánjanak másokkal.

A néptánc tanulása során a résztvevők folyamatos interakcióban állnak egymással. A diákok természetes módon tudnak egymással kapcsolatot kialakítani a nonverbális kommunikáció és a közös élmény útján. Erős csoportkohézió alakulhat ki a tánc által kitűzött közös cél – esetleg egy bemutató előkészítése – és a tanulási folyamat közben megélt sikerélmények hozzájárulásával.

A néptáncban minden táncosnak saját szerepe és felelőssége van. A tánc lépésekből, mozdulatokból, konkrét koreográfiából áll, amit az egyénnek el kell sajátítania. Saját teljesítménye nemcsak saját fejlődésére, hanem a csoport egészére hatással van.

A csoportos néptáncban a táncosoknak egységesen kell mozogniuk, ami megköveteli, hogy mindenki alkalmazkodjon a közös koreográfiához, továbbá partnerrel való páros tánc során a rugalmasság és az egymásra való odafigyelés elengedhetetlen velejárója a sikerélmény elérésének.

A táncosoknak folyamatosan fegyelmezetten kell viselkedniük, követniük kell a koreográfiát, és tiszteletben kell tartaniuk a tánc szabályait, miközben a csoport dinamikájához is alkalmazkodnak. A néptáncban elsajátított önkontroll és szabálytartás nemcsak a tánc területén, hanem az élet más területein is hasznos készségeket fejleszt, például a fegyelem, a figyelem és az alkalmazkodóképesség terén.

Mint minden művészeti ágnak és tevékenységnek, a táncnak és így természetesen a néptáncnak is szerepe lehet az érzelmek kifejezésében. A néptánc általában lendületes, lüktető és vidám ritmusa a rengeteg tánc közbeni énekkel és csujogatóval boldog és örömteljes közösségi élmény átélését teszi lehetővé. Emellett készülhetnek olyan koreográfiák, melyek egy-egy történetet mesélnek el, ezáltal akár különböző érzelmeket jeleníthetnek meg.

A néptánc előadásokat és fellépéseket is magában foglalhat, ahol a diákok közönség előtt mutathatják meg tudásukat. Ez növeli az önbizalmukat és a saját képességeikbe vetett hitüket, valamint erősíti a társas kapcsolataikat azáltal, hogy elismerést kapnak a közösségüktől, de sok esetben társaktól vagy a táncot oktató pedagógustól kapott dicséret pozitívan hathat a tanuló önértékelésére. Az előadások koreográfiájának megtanulása, a szereplésre való felkészülés és a kész előadás színpadra állításának értékközvetítő, sőt közös értékteremtő szerepe is hangsúlyos lehet a tanulók szociális fejlődésében. (Bodrogi, 2017)

A néptánc jelentősen hozzájárul az én-tudat és a mi-tudat kialakulásához, ugyanis az egyén megismeri saját képességeit, határait, egyéni szerepet kap, amiért felelősséget vállal. Ez a szerep az egyén számára a tudatos önkontrollt kívánja meg, így erősíti az önismeretet és az egyéni identitás körvonalait. Az én-tudat mellett a mi-tudat is legalább olyan meghatározó szerepet kap a folyamatos együttműködés, egymásra figyelés, a közös cél és élmény megélése által.

Furákné és Kun kutatásának eredményei alapján úgy gondolom elmondható, hogy az iskolai néptánc oktatás, az általa fejleszthető területek ismeretének tükrében a szociális kompetencia fejlesztésének akár egy mintaképe is lehet.

3.4. A szociális kompetencia mérési lehetőségei

A szociális kompetencia vizsgálatára számottevő különböző módszer és eszköz áll rendelkezésünkre.

Az egyik leggyakrabban alkalmazott módszer a szociális kompetencia mérésére a természetes vagy strukturált megfigyelés. A természetes megfigyelés során a megfigyelő átlagos,

mindennapi élethelyzetekben követheti nyomon a gyermek társas interakcióit, lehet a helyszín akár az osztályterem vagy óráközi szünetekben az iskola udvara. Ezzel szemben a strukturált megfigyelés irányított, előre meghatározott helyzetekben történik, például szerepjáték vagy csoportos feladat során. A megfigyeléses módszer mindkét formája lehetőséget biztosít arra, hogy valós élethelyzetekben, a lehető legkevesebb közbeavatkozással figyelhesse meg a vizsgáló a gyermek viselkedését. A megfigyelés előre meghatározott szempontsor mentén történik és minden megfigyelt személyre azonosan vonatkozik.

Különböző kérdőívek és skálák kitöltése is alkalmas lehet a szocialitás mérésére. A kitöltő személy lehet akár a szülő, a pedagógus, de természetesen maga az érintett gyermek is elvégezheti a kitöltést. A szülő és pedagógus által kitöltött tesztek során a szülők és a pedagógusok saját megfigyeléseik és tapasztalataik alapján értékelik a gyermek társas viselkedését. A gyermek által kitöltött önértékelő kérdőíves eljárás előnye, hogy könnyű a felvétele. (Szabó & Tápai, 2015) Segíthet megérteni, hogy a gyermek hogyan látja saját társas viselkedését. Saját tapasztalatai és érzései alapján tölti ki, hogy mennyire érzi magát kompetensnek adott társas helyzetekben. Erre alkalmas mérőeszköz a széles körben használt Likert-skála, mely vélemények, attitűdök, preferenciák mérését szolgálja. A kitöltők több fokozatban válaszolhatnak, hogy mennyire értenek vagy épp nem értenek egyet egy adott állítással. A skála általában 5 vagy 7 pontból áll, de használható kevesebb vagy több fokozat is. Egy 5 fokozatú Likert-skálán például a következőképp néznek ki a fokozatok:

1. Egyáltalán nem értek egyet
2. Nem értek egyet
3. Semleges
4. Egyetértek
5. Teljesen egyetértek

A válaszadók számára könnyen értelmezhető és gyorsan kitölthető. Páratlan fokozatú skála esetén a középső, semleges kategória lehetőséget ad a kitöltőknek arra, hogy elkerüljék a véleménynyilvánítást, ami csökkentheti a felmérés pontosságát. Célravezetőbb lehet páros fokozatú skálával operálni, ezzel a kitöltőt arra ösztönözni, hogy valamely irányba határolódjon a véleménynyilvánítás során.

A szociometria egy olyan módszer, amely segítségével a csoportban levő társas viszonyok és dinamikák mérhetőek fel. A vizsgált csoport tagjai között feltárja a kapcsolati mintázatokat, hogy milyen baráti csoportok, párok alakultak ki, ezek között vannak-e átívelő kapcsolatok, esetleg akad-e a csoportban olyan perifériára szorult személy, akinek nincs kapcsolata egy

taggal sem. Felmérhető továbbá a csoport tagjainak egyéni népszerűsége, valamint következtethető általa a tagok közötti kapcsolatok mélysége is. (Mérei F. , 2006)

A szociometria adatfelvétele egy életkorhoz igazított kérdéssorral valósul meg. A csoport tagjainak feltett kérdések arra irányulnak, hogy feltárják a társas kapcsolatokat, például „Kivel töltenél szívesen időt szünetben?”, majd a tanulók szabadon megneveznek bárkit a csoportból. Fontos, hogy a válaszadás bizalmasan történjen, hogy a résztvevők őszintén fejezhessék ki a véleményüket.

A begyűjtött válaszok vizuálisan ábrázolhatók, szociogram segítségével. A szociogram olyan diagram, amelyben a csoport tagjai pontokként jelennek meg, a köztük levő kapcsolatokat pedig összekötő vonalak jelzik. (Mérei F. , 2006)

A csoporton belüli dinamikák elemzése alapján előfordulhatnak központi személyek, akiket a legtöbben választanak a feltett kérdésekre. Ezek a személyek valószínűleg nagy hatással vannak a csoport működésére és a csoport hangadó, irányító szereplői is lehetnek. Velük ellentétben a periférián lévők, akiket kevés társuk vagy senki nem választ. Ők gyakran magányosak vagy kirekesztettek lehetnek a csoportban. Választások terén beszélhetünk kölcsönös, illetve egyoldalú választásról. (Mérei F. , 2006)

További elemzések során különféle mutatók használhatók a csoport kapcsolati dinamikájának számszerűsítésére. Egy adott kitöltő népszerűségi indexe méri, hogy személy szerint hány választást kapott. A sűrűségi index az egy kitöltőre jutó kapcsolatok számát mutatja meg, valamint kiszámolható a kölcsönös választások aránya a csoporton belül. (Varsányi, Tóth, & Vokó, 2022)

Fontos megjegyezni, hogy a szociometria csak egy módszer a társas kapcsolatok vizsgálatára, és az eredményeket széles körű kontextusban kell értelmezni. Az általános iskolás gyerekek esetében a szociometria segíthet a tanároknak és szakembereknek jobban megérteni a diákok kapcsolati hálózatait és támogatást nyújtani a társas készségek fejlesztésében.

A szociális kompetencia mérésére alkalmas eszköz a személyes interjú felvétel is. Lényeges szempont, hogy minden válaszadó ugyanazon kérdésekre válaszoljon, így egyértelműbben párhuzam, következtetés vonható le a kapott válaszok között. Akárcsak a kérdőíveknél, a válaszadást elvégezheti maga a vizsgált személy, vagy más olyan személy, aki az alanyt jól ismeri, például szülő vagy pedagógus.

Összességében a szociális kompetencia mérése összetett feladat, amely számos módszert igényelhet a pontos kép elérése érdekében. Gyakran többféle mérési eszköz is kombinálható, hogy minél megbízhatóbb mérési eredmények táruljanak fel, jelen esetben a szociális kompetencia feltérképezését illetően.

4. ÖRDÖNGÖS NÉPTÁNCEGYÜTTES³

Bár a kutatás szempontjából a részletekbe menő bemutatása nem releváns, szívügyemnek tartom röviden bemutatni a néptánc együttest, melynek 15 éve én is büszke tagja vagyok és amely inspirált a szakdolgozati témám kiválasztásában.

Az Ördögös Néptáncegyüttes Alapítványt 1992-ben alapították Lengyeltótiiban. Az Ördögös elnevezésre azért esett a választás, mert a táncegyüttes tagjai kisördögök módjára mindig vidámak és csintalanok. Jelenleg 20 fő gyermek és ifjú korú kisördöggel működik az együttes. Legfiatalabb tagja 12 éves, de a tagok között legtöbb a középiskolás tanuló. Nem ritka, hogy a táncosok továbbtanulásuk közben is visszajárnak a néptánc próbákra, továbbra is aktív tagok maradnak, akár egyetemi tanulmányaik mellett.

A kutatásomban vizsgált néptáncos csoport tagjai, valamint a lengyeltóti alapfokú művészeti iskola néptáncot tanuló diákjai általános iskolából való elballagás után előszeretettel csatlakoznak az az Ördögösben működő együttesi munkához.

A heti egyszeri próbák és a nyári tánc tábor gyümölcseként minden évben új koreográfia kerül terítékre, melyek bemutatására leggyakrabban Somogy Vármegyében, környező falunapokon, rendezvényeken fél-egy órás élénk műsor keretén belül kerül sor, ám az együttes többször szerepelt már külföldi fesztiválokon is például az utóbbi években leggyakrabban Erdélyben, Lengyelországban, Szlovákiában és Horvátországban is.

A fellépések leggyakrabban Magyarország különböző tájegységeinek táncaiból állnak, például somogyi, sárközi, rábaközi, mezőföldi, dél-alföldi, melyeket autentikus népviseletben, hiteles formában tekinthet meg az érdeklődők.

A táncolás élménye mellett az együttes legkiemelkedőbb feladatának tekinti, hogy olyan közösséget építsen, melynek tagjai jól érzik magukat együtt és az együtt töltött idő mindig hasznosan telik.

Az együttes közösségének dinamikája az új tagok folyamatos érkezésével és a régiek elbúcsúzásával mindig sok változáson esik át, de az Ördögös évtizedek óta alakít életre szóló barátságokat.

³ <https://www.ordongos.extra7.hu/index.html>

5. KUTATÁS

5.1. Alkalmazott mérési módszerek

A tanulócsoporthoz szociális kompetenciájának és közösségének felméréséhez először egy három kérdésből álló szociometria vizsgálatot végeztem el, majd a tanulók kitöltötték a Likert-skálás önbevallásos kérdőívet, végezetül megkértem az osztályok osztályfőnökeit, hogy szintén végezzenek el egy nekik szánt, szintén Likert-mérőskálás kérdőívet a tanulócsoporthoz vonatkozó állításokkal.

Úgy gondoltam, hogy a kiválasztott három mérési módszer egymást kiegészítve és alátámasztva egy jól körvonalazható képet alkot a mérésben részt vett tanulók szocialitásáról, illetve a két tanulócsoporthoz felmerülő különbségekről az osztályon belüli szociális háló, szociális képességek tekintetében.

5.2. Kutatási kérdések

A tanórai néptánc foglalkozásokon résztvevő tanulócsoporthoz olyan helyzetekben, folyamatokban vesz részt a néptáncos lépések és koreográfiák megismerése, tanulása közben, amelyek egyaránt pozitív hatással vannak a csoport tagjainak szociális képességeire. A néptánc tanulás által a diákok képessé válnak a szorosabb együttműködésre, tiszteletre, empátiára, egymásra való odafigyelésre és támogatásra, felmerülő problémák megoldására, konfliktusok kezelésére.

Ezen érvek nyomán fogalmazom meg felmérésem által fejtegetett kutatási kérdéseimet.

KK1: Felfedezhető-e különbség a néptáncoló és a nem néptáncoló csoport szociometria felmérésének eredményei között?

KK2: Miben különbözik a néptáncban résztvevő és a nem néptáncoló osztály szociometria eredménye?

KK3: Melyik csoportban kevesebb a perifériára került tanuló a szociometria felmérés eredményei alapján?

KK4: Van-e különbség a néptáncórákon részt vevő és az azokon nem részt vevő csoport diákjainak szociális képességei között, az osztályfőnökök tapasztalatainak, vagyis a pedagógus kérdőívek eredményeinek összehasonlítása alapján?

KK5: Az önbevallásos kérdőív alapján mennyire látványos az eltérés a két csoport szociális kompetencia területeit illetően?

5.3. Intézmények, vizsgált tanulócsoportok bemutatása

Dél-Balatoni Gárdonyi Géza Evangélikus Általános Iskola

A Dél-Balatoni Gárdonyi Géza Evangélikus Általános Iskolát az intézmény honlapja alapján röviden bemutatom.⁴

Szőlősgyörök első iskolai intézménye 1720-ban alakult meg, egyházi működtetéssel. Tanulóinak száma az évtizedek során folyamatosan gyarapodott, 1815-re 65 fő gyermek járt az iskolába. Létszámával párhuzamosan az 1900-as évekre berendezéseivel, korához mérten modern tanulást támogató eszközeivel büszkélkedhetett. További létszámbeli gyarapodásának köszönhetően a hetedik, majd a nyolcadik osztályt is elindították.

Az 1944-45-ben indult tanévtől sajnos a háborúk miatt nehézségekkel került szembe az intézmény. A felszerelések, az épület megrongálódott, a pedagógus kar nagy mértékben lecsökkent. 1948-ra állami fenntartás alá került az iskola. Ekkor költözött át az oktatás a jelenlegi épületébe. A háború utáni újabb sikeres fellendülés közben az iskola 1978-ban felvette a magyar irodalom egyik kiemelkedő alakja, Gárdonyi Géza nevét, akinek édesanyja az iskolának is otthont adó településen, Szőlősgyörökben született.

A 2000-es évektől csökkenő tanulónépeség okán az intézmény a Pogányvölgyi Többcélú Kistérségi Társulás tagjává vált, több szomszédos községgel egyöntetűen.

A 2015-ös év kezdetén Szőlősgyörök polgármestere, Klotz Péter és a Balatonboglári Evangélikus Gyülekezet kérésére kezdetét vette az intézmény egyházi tulajdonba vételének folyamata, majd megalkotásra került a tervezet és 2016-ra az Alapító okirat alapján létrejött a Dél-Balatoni Gárdonyi Géza Evangélikus Általános Iskola, amely 2016 őszén hivatalosan meg is kezdte működését.

Az iskola célja azóta is, hogy a tanulók számára keresztény értékrenden alapuló, magas színvonalú alapfokú oktatást biztosítson, családi légkörben, a közösségi értékek és hagyományok tiszteletben tartásával. Az intézmény fontosnak tartja a hagyományok tiszteletben tartását és őrzését, a kultúra gyakorlását. A kerettanterv része 1-8. évfolyamig a néptánc oktatás, amely a heti 5 testnevelés óra keretein belül valósul meg, néptánc oktató

⁴ <https://www.evangelikusiskola.hu/>

vezetésével. A 8. osztályból elballagó diákok, akik igazán megszeretik és lehetőségük van további tanulmányaik mellett folytatni a néptáncot, gyakran csatlakoznak egyesületekhez, például a lengyeltóti székhelyű Ördögös Néptáncgyűtteshez.

A Dél-Balatoni Gárdonyi Géza Evangélikus Általános Iskola vizsgált tanulócsoportja

Az általam vizsgált első csoport a Dél-Balatoni Gárdonyi Géza Evangélikus Általános Iskola ötödik osztálya. Az itt tanuló diákok első osztályos koruktól kezdve heti egy alkalommal, kötelező jelleggel, a tanmenetbe beépítve 45 perces néptánc tanórákon vesznek részt.

Az osztály létszáma 12 fő, melyből 7 tanuló lány, 5 pedig fiú.

Az osztályban vannak tanulók, akik már általános iskola előtt néptáncoltak, továbbá 2 fő jelenleg az Ördögös Néptáncgyűttes tagja, így ők heti egyszer 3 órás néptánc próbán, valamint elvértve hétvégi fellépéseken részt vesznek egy különálló csoporttal is. Elmondható tehát, hogy a csoport egy részének minden bizonnyal nagyobb jelentőséggel bír a néptánc, mint pusztán tanórai foglalkozás.

Fodor András Általános Iskola, Alapfokú Művészeti Iskola

Általános iskolás éveimet én magam is a Fodor András Általános Iskolába diákjaként töltöttem, így röviden személyes tapasztalataim és az iskola honlapja alapján szeretném bemutatni az intézmény fő profilját.⁵

Lengyeltóti város iskolája 1998. március 15.-én vette fel Fodor András költő nevét. Az ő irodalmi munkássága, életútja és világnézete mélyen befolyásolja az intézmény pedagógiai szemléletét, tevékenységét, működését.

A lengyeltóti iskola egy olyan gyermekközpontú intézmény kíván lenni, ahol a gyermekek jól érzik magukat, társaikkal és felnőttekkel szemben is egyaránt kölcsönös tisztelettel bánnak. A gyermekek személyiségbeli fejlődését a gyermekeket ért szociális hatásokban látják, melyet az iskolai nevelés során igyekeznek a pedagógusok egyenlő esélyeket teremtve elérni, az elért eredményeket ennek függvényében egyéni mércék alapján értékelni. Önállóságra ösztönzik a tanulókat, hogy megtanuljanak és megszeressenek tanulni, ezért elengedhetetlennek tartják a számukra egyénileg leghatékonyabb tanulási technikákat elsajátítani.

Az intézmény legfontosabb feladatai közé sorolja többek között a történelmi emlékek megismerését, népünk kultúrájának és hagyományainak megőrzését és tiszteletben tartását, valamint a más népekkel szembeni elfogadásra nevelést.

⁵ <https://fodorisk.edu.hu/>

Az alapfokú művészeti iskola a hagyományos iskolai tanulmányaik elvégzése mellett lehetőséget biztosít a tanulóknak, hogy a képzőművészeti, zeneművészeti vagy néptáncművészeti ág alapjait elsajátítsák, valamint ápolják a kultúra és a művészetek iránti érdeklődésüket. A művészeti iskola tanulóinak hagyományos tanredjük mellett heti 3 órában vesznek részt a művészeti iskolás órákon. Ahogy a Dél-Balatoni Általános Iskolából elballagó diákok, úgy a művészeti iskola néptáncos diákjai is ballagás után gyakran folytatják a művészeti irány gyakorlását az Ördögös Néptáncgyűttes tagjaként.

A Fodor András Általános Iskola, Alapfokú Művészeti Iskola vizsgált tanulócsoportja

A kutatásom párhuzamos csoportját a Lengyeltóti Fodor András Általános Iskola ötödik osztálya képezi. Az itt tanuló diákoknak a művészeti iskolának köszönhetően első osztálytól kezdve adott a lehetőségük, hogy tanórákon kívül néptáncot, képzőművészetet vagy zenét tanuljanak. Az általam vizsgált osztályban egy tanuló sem tagja a művészeti iskolának, tehát nincs kapcsolatuk a néptáncsal, így tökéletes természetes kontroll csoportot képeznek a heti rendszerességgel táncoló csoport mellett. Valamint fontos szempontnak tartottam még, hogy mindkét minta csoport kistérségi iskola osztálya legyen, az azonos mértékű és jellegű külső társadalmi és szociális hatások miatt, amik jellemzően érhetik akár az iskolában vagy a hétköznapi életben a tanulókat.

Az osztály 16 főből áll, a felmérések kitöltésekor 2 hiányzóval, 14 fő volt jelen, ebből a nemek egyenlően oszlottak meg: 7 lány és 7 fiú.

5.4. Szociometria mérési adatok felvételének és elemzésének menete

A méréseket két különböző általános iskolai intézmény két azonos osztályfokon tanuló csoportjában végeztem. Az egyik csoport minden tagja heti rendszerességgel vesz részt néptánc foglalkozáson. A másik párhuzamos csoport tagjai nem vesznek részt néptáncos foglalkozáson.

A tervezett szociometria vizsgálatom a csoportokon belüli kapcsolati hálót hivatott bemutatni. A vizsgálatban résztvevő mindkét csoport tanulói egy három kérdést magába foglaló kérdőívet töltöttek ki. A feltett kérdéseknél törekedtem a rövid, lényegre törő megfogalmazásra. A három kérdést valamelyest átlagostól egészen a szorosabb kapcsolatról árulkodóig, három különböző bizalmi színvonalon szerettem volna feltenni, ezért az elsőben kedvenc beszélgetőpartnerekre kérdeztem rá, a második kérdésben arról érdeklődtem kit

hívnának meg szívesen saját születésnapjuk megünneplésére, a harmadik kérdésben pedig már a bizalmasabb kapcsolatok felé véve az irányt megkértem, írják le, hogy kikkel osztják meg titkaikat. A kérdések megválaszolásához azt az instrukciót kapták, hogy az osztály – a felvétel idején jelen levő – tagjai közül tetszőleges, legfeljebb három fő nevét írják le. Rendkívül lényeges volt a minél hitelesebb eredmények elérése érdekében megkérnem a tanulókat, hogy önállóan dolgozzanak, egyénileg adjanak választ a feltett kérdésekre, társaik befolyása nélkül. Továbbá elmondtam, hogy a kapott válaszokat én is teljes mértékben bizalmasan fogom kezelni.

A kérdőívek eredményeit az eSzocMet⁶ online szociometria készítő és értékelő program segítségével dolgoztam fel. Mivel a kérdőíveket célszerűbbnek tartottam papírlapon elvégezni, ezért az eredmények adatait utólag vittem be a program rendszerébe. Az információk birtokában létrehozta a csoport kapcsolati hálóját, melyben pontokként jelölte az egyes tanulókat. A köztük levő kapcsolatot és azok erősségét pedig különböző vastagságú vonalakkal ábrázolta.

A bevitt válaszokból a program megalkotott továbbá egy kölcsönösségi táblázatot, melyről számszerű adatokkal leolvasható, hogy a kitöltő személyek melyik társukat választották a kérdések megválaszolása során, illetve a kölcsönös kapcsolatok táblázata kiemeli azokat a kapcsolatokat, ahol a szimpátia viszonzott volt. A kölcsönösség mértékét mutatja a nullától háromig terjedő szám jelölése, vagyis, hogy a kitöltők hány kérdésre válaszolva választották egymást.

A program által generált gyakorisági táblázat mutatja, hogy az adott kitöltőket hányszor választották az első, második, illetve harmadik kérdésnél. A táblázatnak köszönhetően könnyen leolvasható, hogy kik azok a diákok, akiknek az átlagosnál magasabb a népszerűségük, valamint megmutatja az esetlegesen perifériára szorult tanulókat. A perifériára szorult tanulók esetében további elemzéssel megfigyelhető, hogy a szimpátia mely irányban viszonzatlan, esetleg kölcsönös kapcsolat nélkül, teljes izoláltságról van-e szó.

A program által kiszámolt szerkezeti mutatók szintén lényeges információkat szolgáltatnak. A kölcsönösségi index megmutatja, hogy a kitöltők hány százaléka rendelkezik kölcsönös kapcsolattal. Az itt kapott eredmény és a kitöltők számának hányadosa a sűrűségi index értékével kifejezi, hogy egy főnek átlagosan hány kapcsolódása van társaival. Végül a viszonzott kapcsolatok mutatója jelzi, hogy a tanulók választásainak hány százaléka kölcsönös.

⁶ <https://app.eszocmet.hu/>

A felsorolt indexek átláthatóbbá teszik a csoportösszetételt és az osztály dinamikáját. Egy teljesen objektív képet vetít az elemző elé a csoport tagjai közötti kapcsolatok szerkezetéről és minőségéről.

5.5. Szociometria vizsgálat elemzése

5.5.1. A néptáncoló csoport szociometria elemzése

A szociometria felmérés elemzéséből kiderült, hogy a táncos csoport egészének 91,67%-os a kölcsönösségi indexe, ami azt jelenti, hogy a 12 létszámmal bíró csoportból 11 tanulónak alakult ki kölcsönös kapcsolata legalább egy társával. A 90% feletti magas kölcsönösségi index magas csoportkohézióra enged következtetni. A sűrűségi index alapján kiderül, hogy a tanulónak átlagosan 1 kölcsönös kapcsolata van, ami a közösség stabilitását feltételezi. Fény derült továbbá arra, hogy a tanulók választásainak több, mint fele kölcsönös volt: 61,54%-os értékű a viszonzott kapcsolatok mutatója. (Mérei F. , 1989)

A szociogram ábra alapján könnyen megállapítható, hogy a közösségnek több, pontosabban 2 csomópontja is kialakult, melyek közül az egyik jóval hangsúlyosabb. (lásd 1. ábra) A csoport elsődleges középpontjához a teljes osztály több mint felének, 7 főnek van kapcsolódása. Érdekesség, hogy az elsődleges középpontot teljes egészében az osztály lány tagjai alkotják és kivétel nélkül minden lány a középpont tagja. Elmondható tehát, hogy a csoport több, mint felét kitevő lány tagok képezik a közösség fő magját. Az általuk kialakult struktúra egy komplexebb alakzat, melynek részben elkülöníthető alstruktúrái vannak. Fő szerkezeti egysége egy nyitott négyzet, ami egy olyan kapcsolati struktúra, ahol négy személy között nem alakult ki teljes összekapcsolódás, vagyis nem mindenki választott mindenkit, tehát kialakult egy részlegesen összekapcsolt csoport. (Mérei F. , 1989)

A nyitott négyzet struktúra jelezheti azt, hogy a csoportban vannak olyan tagok, akik inkább egy-egy személyhez kapcsolódnak szorosabban és kevésbé integráltak a csoport egészébe. A nyitott négyzetnek egy részéből alakult egy háromszög alakzatú alstruktúra, melyből az L1-es tagnak kizárólag az említett hármas 2 tagjával, L3-mal és L9-el van gyengébb intenzitású, egyszeres kölcsönösségű kapcsolata. Megfigyelhető még az is, hogy L11-es tanulónak az elsődleges középponthoz L5-ös társán keresztül van kapcsolódása. (lásd 1. ábra) Alapvetően elmondható, hogy L11-es kis mértékben, továbbá közvetve részese a társaság egyik csomópontjának.

A másodlagos középponthoz a teljes csoport egynegyedének, 4 főnek van kapcsolódása. A középpont magját F12-es tanuló alkotja, akinek kölcsönös kapcsolata van F8, F4, valamint F10-es társaival, viszont az utóbbi 3 tag között nem alakult ki kölcsönös viszony, így az ő struktúrájuk lazább, gyengébb összetartásról árulkodik. (lásd 1. ábra)

A szociogram kimutatja, hogy a társaság két csomópontja fiúk-lányok elkülönülése szerint alakult ki. Szinte kivétel nélkül az azonos nemmel kötöttek a tagok között kölcsönös kapcsolatok, bár ez az eloszlás fejlődépszichológiai szempontból életkori sajátosság, így természetesnek bírálható a nemek szerinti elkülönülés. (N. Kollár & Szabó, 2017)

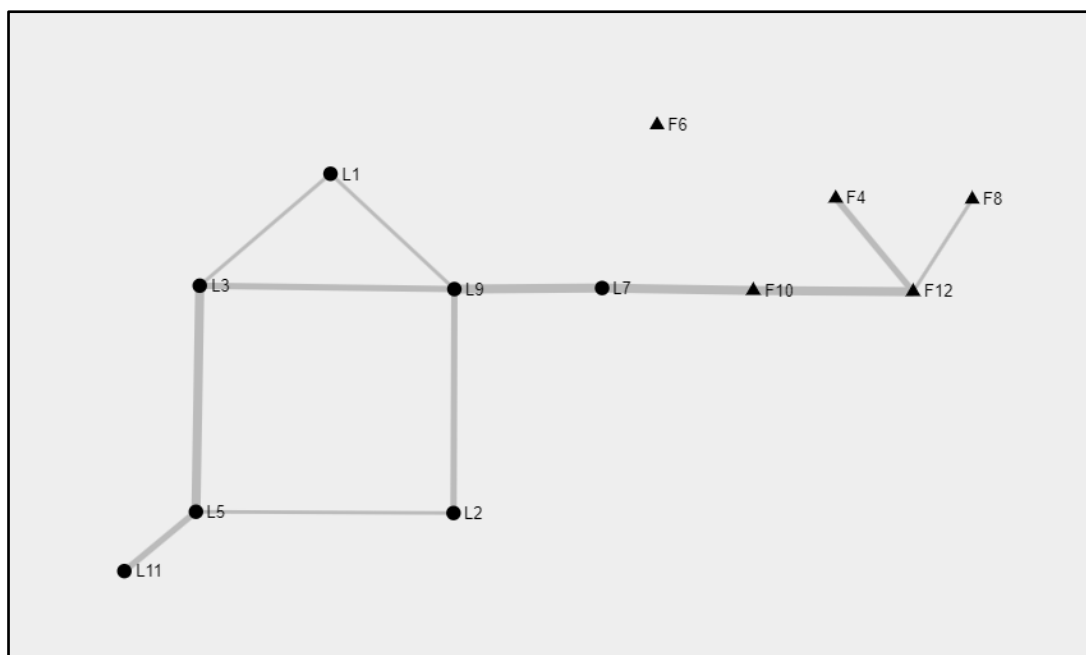
L7-es tanuló az egyetlen olyan tag, akinek nem kizárólag a saját nemével van kölcsönös kapcsolata. Ő a két központ között összekötő személyként van jelen, akinek az elsődleges csomóponthoz L9-es tanulón, a másodlagoshoz pedig F10-es tanulón keresztül van kapcsolata. (lásd 1. ábra)

Az osztály tagjainak egyéni népszerűségét tekintve L3-as kimagasló jelentőséggel bír, ugyanis a szociometria kérdőív során a 3 kérdésre válaszolva összesen 15 szavazatot kapott, vagyis az összes szavazat 41,6%-a rá esett. Ennek oka az lehet, hogy a szociogram ábra alapján L3 a lányok alkotta csomópont egyik központi alakja, 3 kölcsönös kapcsolattal. (lásd 1. ábra) Kiemelkedő számú 12-12 szavazatot kaptak még L7-es és L9-es tanulók. Feltételezhető, hogy L7 népszerűségének oka abból fakad, hogy a fiúk és lányok közötti összekötő szerep miatt rugalmasan „ingázik” a két társaság között, ennek köszönhetően a társaság mindkét csomópontjának tagjai szimpátiát szavaztak meg irányába. A magas népszerűségű tagok központi szerepet tölthetnek be a csoportban. Kölcsönös kapcsolataik jellemzően több taggal alakulnak ki, ezáltal nagyobb hatásuk lehet a csoport dinamikájára. (Mérei F. , 1989)

A táncos csoport szociogramján csupán 1 fő, F6-os szorult perifériára. A tanuló teljesen izolált tagként van jelen a társaságban. A felmérés mindhárom kérdésére mindössze egy „nincs” válasz beírásával válaszolt, valamint osztálytársai egyszer sem jelölték őt válaszaik között.

A táncos csoport szociometria felmérésének értékelése ígéretes eredményt mutat. A csoport fejlődési folyamatát tekintve fő munkafázis szakaszban van. A tagok életkorának és az együtt töltött időnek megfelelő színvonalú társas hálóval rendelkezik. A csoport két fő alstruktúrára oszlik szét, melyek között kapcsolódás fedezhető fel. A két csoport kapcsolódásának további erősítésével a teljes osztály kohéziója erősíthető, fejleszthető lehet. Az abszolút izolált tanulónak viszont elengedhetetlen lenne a közösségbe való integrációja.

1. ábra
A néptáncoló csoport szociogramja
(Forrás: eSzocMet)

5.5.2. A nem néptáncoló csoport szociometria elemzése

A nem táncoló osztály kölcsönösségi indexe alacsonyabb értéket mutat, mint a táncoló csoporté. A kitöltők 85,71%-ának van kölcsönös kapcsolata valamely társával. Ez az eredmény egy átlagosnak mondható csoport kohéziót mutat. A sűrűségi index bár nem számottevően, de szintén alacsonyabb, miszerint 1 fő kitöltőre átlagosan nem egészen 1, hanem 0,93 kölcsönös kapcsolat jut, szintén átlagos övezeti érték. Az összes mért kapcsolatból a nem táncoló csoportban a táncolókhöz képest szintén kevesebb, a felénél ellenben továbbra is magasabb arányban 55,32%-a volt viszonzott. (Méri F. , 1989)

A szociogram struktúráját tekintve többközpontú szerkezetű, 2 hangsúlyosabb alstruktúrával rendelkezik, melyek kapcsolódási pont jött létre. Az egyik központ egy részben zárt négyzet alakzat, melyhez 5 főnek van kapcsolódása. (lásd 2. ábra) A táncoló csoporthoz hasonlóan főként lányok alkotják. A csomópont központi szereplője L5-ös, aki 4 kölcsönös kapcsolattal rendelkezik.

A másik központban szintén egy négyzet alakzat fedezhető fel, ellenben zárt vagy részben zárt helyett nyitott alakzat formálódott, ugyanis az alakzat tagjainak legfeljebb kettő kölcsönös kapcsolata van, nem jött létre teljes összekapcsolódás. (lásd 2. ábra) A nyitott négyzet 5 főből áll, tagjai kizárólag fiúk. (Méri F. , 1989)

Az osztály közösségében kialakult 2 csomópont között F9 az összekötő személy, akinek L5-ön keresztül a „lányos”, F10-en keresztül pedig a „fiús” alstruktúrához van kapcsolódása. F9-

nek továbbá van egy harmadik kölcsönös kapcsolata, melyben páros alakzatot alkotnak F13-mal, aki F9-en kívül nem rendelkezik további kölcsönös kapcsolatokkal. (lásd 2. ábra)

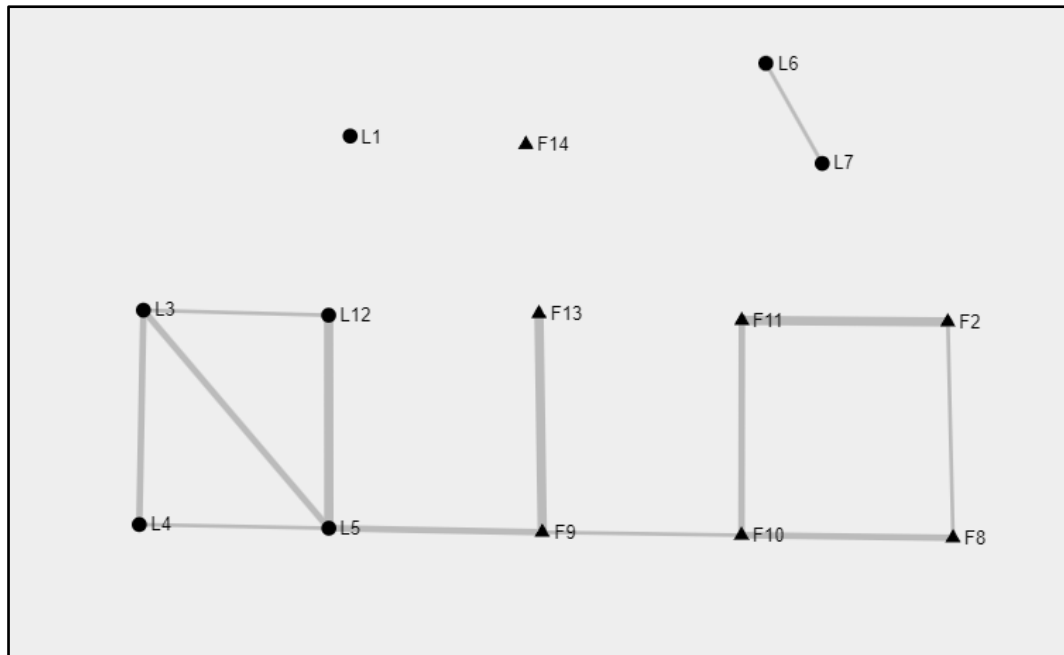
A már korábban említett összekötő személy, F9-es lényegesen kimagasló mennyiségű 14 szavazatot kapott társaitól összesen a szociometria felmérés 3 kérdésére válaszolva, tehát a szavazatok összességének 33%-a esett rá. Ezzel az eredménnyel ő az osztály legtöbb szimpátiát megszavazott tagja.

A két főbb központon kívül a szociometriában jelen van egy páros alakzat L6 és L7 tanulók között. A köztük kialakult kapcsolat egyszeres erősségű, viszont a felmérés során további leadott szavazataik nem találtak viszonzásra. Az így kialakult páros az osztály magjától elkülönülve helyezkedik el.

A nem táncoló osztály szociometria vizsgálatában 2 fő is (L1 és F14) a szociogram periferiájára került. L1 összesen 3 szimpátia szavazatot kapott, mindegyiket a legalacsonyabb bizalmi szintre utaló első kérdésnél. A második és harmadik, már szorosabb bizalmi kapcsolatra utaló kérdéseknél nem kapott szavazatot. A 3 kapott szavazata azonban nem egyezik az általa kiadott szimpátia szavazatokkal, így nem jött létre kölcsönös kapcsolata egy társával sem. F14-re 1 fő szavazott, szintén az első bizalmi fokozatú kérdésre válaszolva, ellenben kölcsönös kapcsolata szintén neki sem alakult ki.

A nem néptáncoló csoport szociometriájának elemzése során kiderült, hogy az osztály kapcsolatrendszere némileg lazább, kevésbé koherens szociális hálót alkot, mint a heti egyszer néptáncoló csoporté. Szintén megfigyelhető azonban a csoportok főbb csomópontjainak nemek szerinti eloszlása, illetve a csomópontok között mindkét osztályban összekötő szereplők, így az alstruktúrák nem különülnek el teljesen egymástól, ezzel esetlegesen gyengítve a csoport kohézióját. A nem táncoló osztályban több a periferiára vagy részlegesen periferiára került tanuló, akiknek a csoporthoz való integrálása, mint a táncoló osztály esetében is fontos pedagógiai, nevelési feladat.

2. ábra
A nem néptáncoló csoport szociogramja
(Forrás: eSzocMet)

5.6. Pedagógus kérdőív elemzése

Az osztály szociális kompetenciájának felmérésében relevánsnak gondolom az osztályfőnökök megfigyelését is számításba venni, ugyanis ők azok, akik akár napi szinten, intézményi közegben közvetlen kapcsolatban állnak a diákokkal. Munkájuk során figyelemmel kísérik a tanulók közösségben való viselkedését, egymással való interakcióit, így az ő visszajelzésük által átláthatóbbá válhat az osztály szociális dinamikája.

A két csoport osztályfőnökei által kitöltött kérdőív a csoportok egészére vonatkoznak. A kérdőív a csoport tagjainak iskolai viselkedését, tanórákhoz való hozzáállását, szociális kompetenciáját, csoportkohézióját igyekszik körvonalazni. A megválaszoláshoz használt Likert-skála hat fokozatú, melyben az egyes érték jelenti, hogy a pedagógus szerint a csoportra az adott kérdés „egyáltalán nem jellemző”, a hatos érték pedig a csoportra „teljes mértékben jellemző” állításokat jelzi.

A néptáncoló és a nem néptáncoló osztály osztályfőnökei által kitöltött Likert-skálás kérdőívek eredményei nem mutattak nagy mértékű eltérést a két osztály szociális kompetenciájának összehasonlítását illetően.

Az osztályközösségek csoportban végzett közös munkához való hozzáállását, valamint az esetlegesen kialakult problémák közös erejű megoldását a két osztályfőnök ugyanannyira

találta jellemzőnek saját csoportjában. (lásd 1. táblázat) Mindkét esetben úgy határoztak a pedagógusok, hogy osztályaik jellemzően, közös problémamegoldás esetén pedig jellemzően hajlanak a csoportmunka felé.

A kérdőív eredményei egy esetben mutatnak nagyobb eltérést, mégpedig a tanórán kívüli szünetek közös eltöltését illetően. (lásd 1. táblázat) A nem táncoló csoport osztályfőnöke szerint teljes mértékben jellemző a csoportra, hogy az óráközi szüneteket is egymás társaságában töltsék, ezzel szemben a nem táncoló csoportra az osztályfőnök véleménye alapján inkább ez nem jellemző. Mivel a csoport szociometria felmérésének eredménye azt mutatja, hogy közösségük mégis koherensebb, ennek oka lehet az, hogy a néptáncoló osztály tagjainak saját osztályközösségükön kívül is több kapcsolódásuk van, más osztályok, akár más évfolyamok tanulóival. Lehet ez annak az eredménye, hogy mivel a Dél-Balatoni Gárdonyi Géza Evangélikus Általános Iskola tanulónépessége alacsonyabb, valamint az intézményre saját elmondása alapján is az egyik talán legtalálhatóbb jelző, hogy „családias”, könnyebben jönnek létre különböző osztályok tanulói között barátságok.

Érdekes eredmény továbbá, hogy az egymás felé kommunikált pozitív megnyilvánulás azonos mértékben jellemző mindkét csoportra, a negatív töltetű megnyilvánulás viszont a táncoló csoportnál 5-ös, a nem táncoló csoportnál pedig csak 4-es értéket kapott. (1. táblázat) A néptáncoló csoport osztályfőnöke szerint a tanulóinak jellemzően erős véleménye van, a kommunikációjuk milyensége viszont igényel még némi csiszolást. Az igazságtalanságok megkérdőjelezésére vonatkozó kérdésre válaszolva is azt mondta a pedagógus, hogy erős a diákokban az igazságérzet, nem tartanak a felszólalástól sem, viszont ezt nem mindig a megfelelő módon kommunikálva teszik meg.

További eltérés a társak véleményének tiszteletben tartásáról, elfogadásáról szóló kérdésnél ötlött fel. (lásd 1. táblázat) Az eredmények összehasonlítása alapján a nem táncoló csoportra jellemzőbb lehet, hogy toleránsabbak egymás személyes nézeteivel szemben.

A két osztály több kategóriában is egyenlő értékelést kapott osztályfőnökétől. Ami számomra meglepő volt, hogy a kudarckerülő magatartás mindkét csoportnál egyformán jellemző a pedagógusok értékelése szerint. (lásd 1. táblázat) A kudarckerülő attitűddel rendelkező személyek kerülnek a kihívásokat, az új vagy ismeretlen helyzeteket. Helyettük inkább olyan tevékenységeket választanak, amelyekben már szereztek tapasztalatot. Jellemző, hogy félnek a kritikától vagy negatív visszajelzéstől, ezért gyakran alacsonyabb az önbizalmuk. Az előzetes jóslatom az volt, hogy ezen a területen a néptáncot tanuló diákok kevésbé alacsony pontszámot fognak kapni, mert a néptánc gyakorlása és a fellépéseken való részvétel által a diákok önbizalma növekszik, ennek eredményeként pedig kevésbé uralkodik el rajtuk a

kudarckerülési késztetés, például tanórai keretek között. Az eredmények mégis azt mutatják, hogy a két csoportra egyenlően magas mértékben jellemző a kudarckerülő magatartás.

A két társaság azonos 4-es, „inkább jellemző” eredményt kapott az érzelmi megnyilvánulás, önkéntes segítségnyújtás, szabálykövető magatartás és a csoport előtti felelősségvállalás kérdéseiben is. (lásd 1. táblázat)

1. táblázat

Az osztályfőnökök által kitöltött Likert-skálás kérdőív eredményei

(Forrás: saját munka)

Kérdések	táncolók	nem táncolók
Milyen mértékben jellemző, hogy a diákok szívesen végeznek csoportmunkát?	5	5
Milyen mértékben jellemző a diákokra az egymás közötti pozitív (dicsérő) megnyilvánulás?	4	4
Milyen mértékben jellemző a diákokra az egymás közötti negatív (sértő) megnyilvánulás?	5	4
Milyen mértékben jellemző a diákokra a kudarckerülő magatartás?	5	5
Milyen mértékben jellemző a csoportra az esetleges igazságtalanságok megkérdőjelezése? (pl.: konfliktushelyzet következményeként kapott büntetés)	5	5
Milyen mértékben jellemző a diákokra a szabálykövető/utasításkövető magatartás?	4	4
Milyen mértékben jellemző a diákokra társaik véleményének elfogadása, tiszteletben tartása?	4	5
Milyen mértékben jellemző a csoportra a tanórák utáni szünetek közös eltöltése?	3	6
Milyen mértékben képesek a diákok társaik érzelmi megnyilvánulásaik fogadására, kezelésére?	4	4
Milyen mértékben jellemző a diákokra az önkéntes segítségnyújtás társaik számára?	5	5
Milyen mértékben jellemző, hogy a diákok képesek saját hibáikért felelősséget vállalni a csoport előtt?	4	4
Milyen mértékben jellemző a diákokra a tanórai közös együttműködés egy probléma megoldásának érdekében?	4	4

5.7. Önbevallásos kérdőív elemzése

A tanulók saját szociális kompetenciáira vonatkozó négy fokozatú Likert-skálás önbevallásos kérdőívet töltöttek ki. A skála értékei szerint az egyes fokozat a „nem értek egyet”, kettő az „inkább nem értek egyet”, a hármas a „valamennyire egyetértek”, végül a négyes fokozat a „teljesen egyetértek”. A tanulók 12 állítás elolvasását követően jelölik, hogy az egyes olvasott állításokat milyen mértékben tartják önmagukra jellemzőnek. A kérdőív állításai többek között kitérnek a szocialitás olyan területeire, mint a kommunikációs készség, szabálykövetés, önérvényesítés, extrovertáltság, empátia.

A kérdőív készítésekor igyekeztem ügyelni arra, hogy az állítások egyértelműek legyenek és a tanulók életkorának megfelelőjenek, valamint, hogy a lefedett szociális kompetencia területek mérhetőek legyenek a diákok szintjén.

Mivel a kérdőív különálló állításai más-más szociális kompetencia területre vonatkoznak, ezért fontosnak tartom a két csoport eredményeit az egyes állítások szintjén összehasonlítani. A két osztály egyes állításokban jelölt egyéni válaszaiból átlag értékeket számoltam csoport szinten, így párhuzam vonható a csoportok válaszaival és a skála értékelése között, ezért az összehasonlítást ezen eredmények alapján végeztem el. Mivel a kérdőív állításai valamely esetekben szociális erősségek helyett szociális hiányosságokra, gyengeségekre kívánnak rávilágítani, ezért a magasabb átlag pontszám nem minden esetben egyenlő az adott területre vonatkozó magasabb szociális kompetencia eredménnyel.

Ahogy a pedagógus kérdőívben, úgy a tanulók által kitöltött kérdőívben is első körben a csoportmunkára való hajlandóságot szerettem volna felmérni. Az eredmények azt mutatják, hogy a nem táncoló csoport tanulói átlagosan nagyobb mértékben preferálják a csoportmunkát az egyéni munkával szemben. A heti szinten néptáncoló csoport eredménye ebben a kérdésben kerekén 3 lett, azaz „*valamennyire egyetértenek*” azzal az állítással, hogy szívesebben dolgoznak csoportban, mint egyedül. A nem néptáncoló csoport eredménye pedig 3,29 lett, (lásd: 1. diagram) így ők egy kis lépéssel közeledtek az állítással való teljes egyetértéshez.

A „*Nagyobb társaságban általában kevesebbet beszélek.*” állításnál mindkét osztály értékelése az „*inkább nem értek egyet*” és a „*valamennyire egyetértek*” válaszok között helyezkedik el. A táncoló csoportnál 2,3, a nem táncoló csoportnál pedig 2,5-ös értékelés (lásd: 1. diagram) alapján a táncoló csoport tagjaira átlagosan kevésbé jellemző, hogy nagyobb társaságban visszahúzódnának. Az ilyen viselkedés hátterében különböző okok lehetnek, például szociális szorongás, bátortalanság, utalhat inkább megfigyelő típusú személyiségre vagy az adott csoportban kialakult beszélgetés dinamikájához való

alkalmazkodás oka is lehet. Fontos megjegyezni, hogy különböző okok húzódnak a háttérben, amik nem feltétlenül azt jelentik, hogy az egyén kevésbé szociálisan kompetens. Az állítással az introverzió, befelé forduló vagy arra hajlamos személyiségek mértékét kívántam felmérni.

A másokkal való könnyű megismerkedés és az új barátok szerzése magas szintű társas készségekre utalhat. Bár az eltérés nem nagy mértékű és a válaszok mindkét esetben a skála közép tartományába esnek, a táncoló csoport eredményei a nem táncolókkal szemben mindkét állításnál magasabb szociális kompetenciára engednek következtetni. Azok a személyek, akik könnyen ismerkednek másokkal és tesznek szert új barátságokra, általában nyitottak, érdeklődőek, proaktívan keresik az interakciókat társaikkal és megfelelő kommunikációs készségekkel rendelkeznek.

A két csoport közötti legnagyobb eltérés abban mutatkozott meg, hogy milyen gyakran dicsérnek meg másokat. A válaszok a két csoport átlag értékelését tekintve a skála két különböző fokán helyezkednek el. A táncoló csoport eredménye 2,42-vel az állítással való „*inkább egyet nem értéshez*” áll közelebb, a nem táncoló csoport pedig 3,43-mal „*valamennyire egyetért*” az állítással. (lásd: 1. diagram) A különbség tehát ebben az esetben nem a táncoló csoport javára jelentkezett. A pedagógus kérdőívben szintén felmértem, hogy az osztályfőnökök tapasztalatai szerint a tanulókra milyen mértékben jellemző, hogy dicsérő, valamint sértő szándékkal nyilvánuljanak meg társaik felé. Az eredmények igazolják az önbevallások értékeit, elvégre a dicsérő magatartásnál azonos értéket kapott a pedagógusoktól mindkét csoport, ellensúlyként viszont a sértő megnyilvánulás kérdésében a táncoló csoport magasabb értékelést kapott. A két felmérést összevetve tehát előfordulhat, hogy a táncos csoport alacsonyabb önreflexív értékelése nem csupán a dicséret hiányában, hanem a sértő megnyilvánulások magasabb mértékében alakult ki.

Ha valakinek nehezebb esik szabályokat betartani, annak okai és háttértényezői között szerepel a fejletlen szociális készség lehetősége. A szabályok betartása megköveteli az egyéntől az alkalmazkodó képességet, valamint, hogy mások szemszögéből képes legyen látni helyzeteket. Alacsonyabb szociális készségekkel rendelkezők hajlamosabbak lehetnek, ha nem is áthágni a szabályokat, de figyelmen kívül hagyni őket, mert nem érzik azok jelentőségét. A csoportok értékeit tekintve a nem táncolók 3-as értékkel, nagyobb mértékben értékelték egyet azzal az állítással, hogy nehezükre esik a szabályokat betartani, míg a táncoló csoportra 2,82-es értékkel ez kevésbé igaz. (lásd: 1. diagram)

A tanórai és a pedagógusokkal való kommunikáció is sokat elárulhat a diákok szociális képességeiről. Amikor egy tanuló segítséget kér a pedagógustól, ha nem ért valamit, az több

szociális kompetencia terület erősségére is utalhat. Jelentheti, hogy a tanuló helyes önismerettel képes felmérni, hogy mikor van szüksége segítségre, ezenfelül azt mutatja, hogy asszertíven kommunikálva képes a saját érdekeit érvényesíteni, törekszik a vele szembe kerülő kihívásokat megoldani és azokhoz megfelelő segítséget kérni. A táncoló csoportra 3,5-ös átlag értékkel jellemzőbb, a nem táncos csoportra 3,36-os átlaggal (lásd: 1. diagram) kevésbé jellemző, hogy tanórákon tagjai segítséget kérjenek a pedagógustól a könnyebb megértés érdekében.

A barátokkal való együttérzést, negatív érzésekkel szembeni empátiát taglaló és az önzetlen, spontán segítségnyújtás témájú kérdések első sorban a tanulók empatikus képességeit kívánják felmérni. Érdekes és meglepő eredmény számomra, hogy mindkét állításban a nem táncoló csoportnál mutatkozott magasabb eredmény. (lásd: 1. diagram)

A „*Nehezen viselem, ha nem teljesülnek a kéréseim.*” állítás a szociális és érzelmi kompetenciák több hiányosságaira is képes lehet rávilágítani. Az alacsony kudarc-tűrővel rendelkező személyek nehezen fogadják el a visszautasítást, hajlamosabbak frusztráltan, intenzívebben reagálni a kudarcélményekre. Ugyanakkor túlzott énközpontúság is közrejátszhat abban, hogy saját igényeik megvalósulását fontosabbnak tartják, mint másokét. Az állításra adott értékelések egyik csoportnál sem mondhatóak magasnak. A nem táncoló csoport 2,5-tel, a táncos csoport átlagosan 2-es, „*inkább nem értek egyet*” értékeléssel válaszolt (lásd: 1. diagram), így elmondható, hogy a táncos osztály tagjaira összességében kevésbé jellemző, hogy nehezen viselik a kéréseik be nem teljesedését.

A szociális képességek verbális megnyilvánulások mellett nonverbális módon, például testbeszédben is megmutatkozhatnak. A kérdőív egyik állítása felméri, hogy a tanulók mennyire tartják könnyűnek a beszélgetőpartnerrel való szemkontaktus tartását. Az eredmények azt mutatják, hogy a táncos osztály számára ez nehezebb feladatnak bizonyul, mint a nem táncosoknak, ugyanis amíg a táncosok 2,75-ös, addig a nem táncos csoport 3,07-os átlagot jelöltek a skálán. (lásd: 1. diagram) Beszélgetés közben a szemkontaktus fenntartása a nyitottság és őszinteség jele, a figyelem és az érdeklődés kifejezésének egyik módja. Annak erőteljesebb hiánya pedig szociális helyzetekben való szorongásra, önbizalomhiányra utalhat.

Az utolsó állítás a másokkal való egyet nem értésnek való hangadásra kérdez rá a tanulóktól. A konfliktuskezelés, az önérvényesítés és a vitakultúra olyan szociális területek, melyek egy ötödikes korosztályú gyermeknél még ideális esetben nagymértékű fejlődésen esnek át, viszont már elérnek egy olyan szintet, ahol felismerhetőek a személyes vélemények, így azok kifejezése korosztálynak megfelelő és a társak irányába nem bántó módon akár meg is

történhet. Bár a felmérésből nem kiolvasható, hogy valóban megfelelő módon történik-e, de a nem táncoló csoport tagjaira jellemzőbb, hogy társaikkal szemben kifejezik egyet nem értésüket.

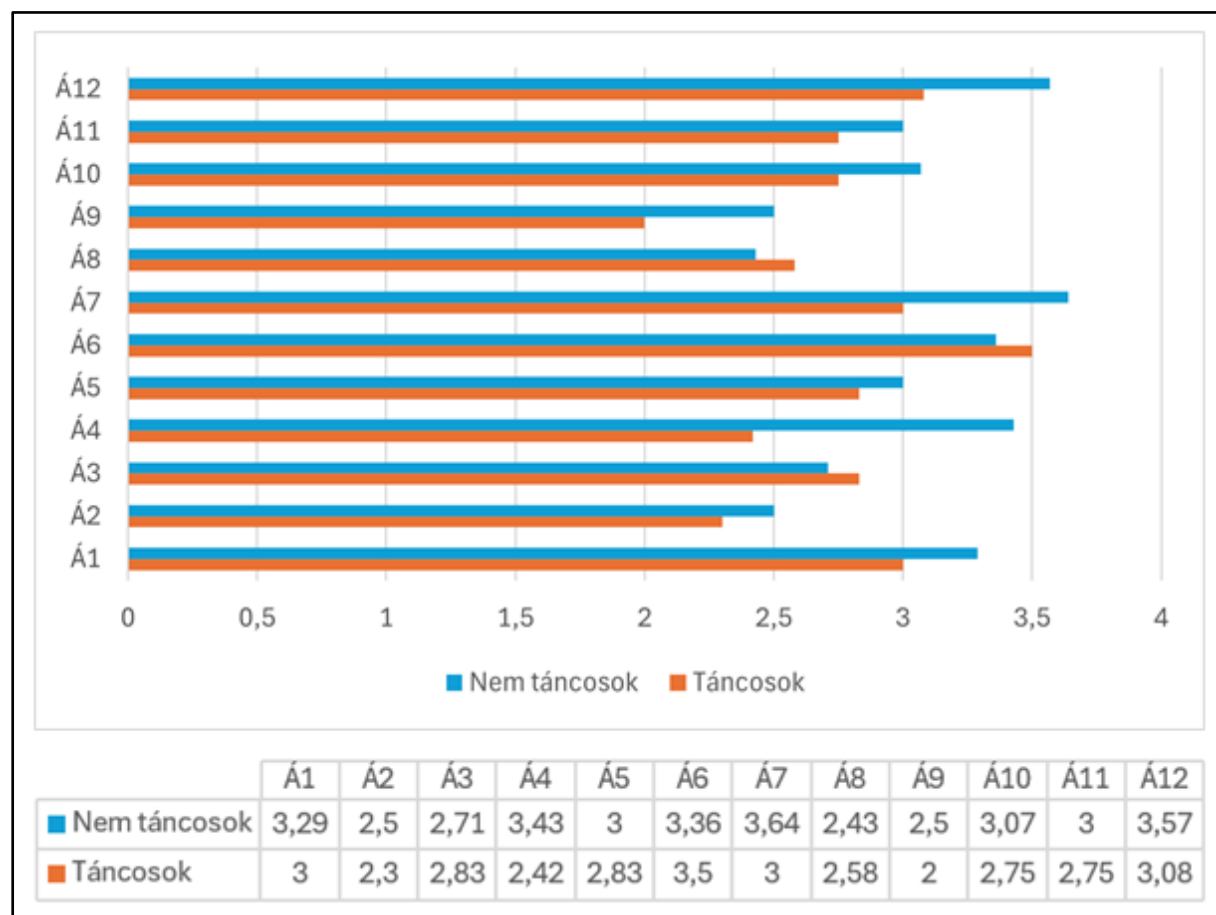
Az önbevallásos kérdőív eredményeinek egészét tekintve a 12 állításból 6 állítás során a nem táncolók és 6 állítás során a táncoló osztály szociális kompetenciái mutatkoztak erősebbnek.

Az egyes állítások szintjén sem mutatkoztak kifejezetten kiemelkedőnek tekinthető eltérések, így következésképpen elmondható, hogy a jelen önbevallásos kérdőív eredményei alapján a táncos és nem táncos csoport szociális kompetenciája közel azonos szinten mozoghat.

1. diagram

Az önbevallásos kérdőív állításainak csoportok szerinti átlagolt eredményei

(Forrás: saját munka)

6. KUTATÁSI KÉRDÉSEK MEGVÁLASZOLÁSA

KK1: Felfedezhető-e különbség a néptáncoló és a nem néptáncoló csoport szociometria felmérésének eredményei között?

Az felmérés alapján a néptáncoló és a nem néptáncoló csoport szociometria eredményei is kedvező értékeket mutattak. Különbségek azonban felfedezhetőek a két csoport struktúráját illetően, a kialakult alstruktúrák alakzataiban, ezáltal az általános kohézióban, valamint a perifériára került tagok számában.

KK2: Miben különbözik a néptáncos résztvevő és a nem néptáncoló osztály szociometria eredménye?

A heti egyszer néptáncoló csoport kapcsolatrendszere némileg szorosabb, koherensebb egységet alkot a nem néptáncoló csoporttal szemben. Fő csomópontja strukturáltabb egységet alkot. A közösség szinte minden tagja valamilyen módon kapcsolódik egymáshoz, nem alakultak ki zárt klikkek a csoporton belül.

A nem néptáncos csoport hálójá valamivel lazább, kevésbé koherens képet mutat. Fő csomópontjai több csoportra osztják a társaság egészét, azonban a kialakult csoportok között vannak kapcsolódási pontok. A közösség túlnyomó része kapcsolódik a fő struktúrákhoz, de vannak elkülönülő, izoláltabb szerepben álló tagjai is, akik nem kapcsolódnak a társaság magjához.

KK3: Melyik csoportban kevesebb a perifériára került tanuló a szociometria felmérés eredményei alapján?

A néptáncos csoportban 1 fő (lásd 1. ábra) perifériára került tanuló van, a nem táncos csoporttal szemben, ahol 2 fő különállóan, valamint 2 fő páros (lásd 2. ábra) viszonyban álló izoláltabb tanuló van jelen, így elmondható, hogy a szociometria felmérés eredményei alapján a néptáncos csoport osztályközösségében kevesebb a perifériára került tanuló.

KK4: Van-e különbség a néptáncórákon részt vevő és az azokon nem részt vevő csoport diákjainak szociális képességei között, az osztályfőnökök tapasztalatainak, vagyis a pedagógus kérdőívek eredményeinek összehasonlítása alapján?

Az eredmények azt mutatják (lásd 1. táblázat), hogy osztályfőnökeik értékelése alapján a két csoport közel azonos szociális képességekkel rendelkezik. A kapott pontszámok meglepően kevés területre vonatkozóan, kis mértékben mutatnak eltérést. A különbségek a sértő megnyilvánulás, mások véleményének elfogadása, valamint a tanórák közti szünetek közös eltöltését érinti.

KK5: Az önbevallásos kérdőív alapján mennyire látványos az eltérés a két csoport szociális kompetencia területeit illetően?

Az önbevallásos kérdőív eredményei ugyancsak kiegyenlített eredményeket mutatnak a két csoport szocialitását illetően. A 12 darab, szociális helyzeteket leíró állításból 6 esetében a táncos csoport, szintén 6 esetben pedig a nem táncos csoport fölényeskedett. Az egyes állításokban mutatkozó eltérések továbbá kis mértékben jelentkeztek.

7. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

A kutatás eredményei azt mutatták, hogy a tanórai keretek között, heti rendszerességgel közösen néptáncoló és a nem néptáncoló csoport szociális kompetenciája a pedagógus kérdőív és az önbevallásos kérdőív alapján nem tér el kimagaslóan nagy mértékben egymástól. A két csoport közötti eltérések többnyire a szociális kompetencia egyes területein belül mutatkoztak meg, például a társakkal szembeni pozitív, illetve negatív megnyilvánulás és a negatív érzésekkel szembeni empátia terén. Az összesített eredmények ellenben arra engedtek következtetni, hogy a csoportok szociális készségeinek átlaga egyenlített helyzetben áll.

A kérdőívek mellett a szociometria felmérés viszont nagyobb mértékű eltérésekre világított rá a csoportok közötti társas hálók tükrében. Ami talán legszembetűnőbben bizonyítja a táncos csoport kapcsolatrendszerének szorosabb jellegét, az a perifériára került tagok alacsony, 1 fős száma (lásd 1. ábra), a nem táncos csoporttal szemben, ahol 2 fő különállóan, valamint 2 fő páros viszonyban álló izoláltabb tanuló van jelen. (lásd 2. ábra) A korábban már említett néptánc által fejleszthető szociális területek ismeretében ez az eredmény köszönhető lehet a néptánc kapcsolatteremtő és közösséglétrehozó erejének vagy az ÉN és MI-tudat kialakulására tett hatásának. (Furákné Mózes & Kun, 2016)

Kutatásom megtervezése során nehézségekbe ütköztem a megfelelő minta csoportok kiválasztását illetően. Olyan osztályt találni, ahol minden tanuló néptáncol, a Gárdonyi Géza Általános Iskola tanmenetének ismeretében nem jelentett akadályt, viszont olyan kistérségi általános iskolával felvenni a kapcsolatot, ahol azonos évfolyamon, körülbelül azonos létszámú osztályban egy tanulónak sincs kapcsolódása a néptánchoz már annál nehezebbnek bizonyult. Mindemellett úgy gondolom, hogy erőteljesebb különbségeket lettem volna képes feltárni, ha a táncos csoport több, mint heti egy 45 perces tanórai foglalkozás keretein belül találkozott volna a néptáncal, valamint a csoport tagjai mind egyéni érdeklődésük és nem tanulmányi kötelezettségük miatt vettek volna részt a foglalkozásokon.

Végezetül az alkalmazott minta nagysága úgy gondolom szűkíti az eredmények általánosíthatóságát, ezért a hitelesség növelése érdekében változatosabb mintákra alapozott további vizsgálatok javasoltak lehetnek.

További kutatási irányként célravezetőnek gondolom egy longitudinális felmérés alkalmazását, mely során a minta szociális fejlődése, annak mértéke és jellege a folyamatos néptánc hatására vagy éppen annak hiányában akár több év távlatában feltérképezhetővé válna.

8. ÖSSZEGZÉS

A szakdolgozatom a néptánc, mint szociális kompetenciát fejlesztő és társas kapcsolatrendszer alakulására ható eszköz témáját járja körül.

A kutatásom összeállításával és elvégzésével az volt a fő célom, hogy felmérjem, vajon mutatkozik-e különbség néptáncoló és nem néptáncoló csoportok szociális képességeiben és kapcsolati hálójában.

A kutatásom mintacsoportját két kistérségi általános iskola ötödikes évfolyamán tanuló osztálya képezte, melyből az egyik osztály minden tagja legalább az általános iskola első osztályába lépésétől kezdve heti egyszer, 45 perces tanórai keretek között néptáncos foglalkozáson vesz részt, a másik osztálynak ellenben nincs kapcsolódása a néptánchoz.

Kutatásomhoz három mérőeszközt alkalmaztam, melyekkel együttesen és egymást kiegészítve igyekeztem minél átfogóbb képet alkotni a felmért csoportok kapcsolati hálójáról és szociális kompetenciáinak jellegéről. Az első mérőeszközöm egy szociometria felmérés volt, mellyel a két vizsgált csoport tagjainak legfőképp kölcsönös szimpátián alapuló kapcsolataiból alkotott adatok alapján összehasonlítottam a csoportok társas hálózatát, kiemelt figyelemmel az általános kohézióra, kialakult struktúráira és az esetlegesen izoláltabb, perifériára került tagok számára. A felmérésem második eszközeként egy, az osztályok osztályfőnökei által kitöltött, saját osztályaik szociális kompetenciáira vonatkozó Likert-skálás kérdőív szolgált. Végezetül pedig egy szintén Likert-skálán alapuló felmérést végeztem a mintacsoportok tanulónépességének tagjai között, melynek kitöltése a tanulók önbevallása alapján mérte fel egyéni, az eredmények vonatkoztatásában pedig osztályszintű szociális kompetenciáikat.

A kutatási eredmények elemzése során arra a következtetésre jutottam, hogy a két csoport szociális kompetenciára vonatkozó összesített eredményei nem térnek el nagy mértékben egymástól. A csoportok eredményei inkább a szociális kompetencia egyes területeire vonatkozóan mutattak eltéréseket, például a társakkal szembeni pozitív, illetve negatív megnyilvánulás és a negatív érzésekkel szembeni empátia terén. A kimutatott eltérések a pedagógus kérdőív, valamint az önbevallásos kérdőívek eredményeinek közös ismeretében mutatkoztak meg.

A szociometria felmérés mindkét csoport számára kedvező végeredményt mutatott, ellenben a heti egyszer néptáncoló csoport kapcsolatrendszere némileg szorosabb, koherensebb egységet alkot a nem néptáncoló csoporttal szemben, valamint a táncosok csoportjában

kevesebb az osztályközösségtől izolált, perifériára került tag, ami a néptánc lehetséges közösségteremtő hatására enged következtetni.

A szakdolgozatom eredményei reményeim szerint megfelelő kiindulási pontot nyújthatnak a néptánc szociális kompetenciára és a közösségek alakulására ható jövőbeni további vizsgálatok lebonyolításához.

9. IRODALOMJEGYZÉK

- Argyle, M. (1983). *The psychology of interpersonal behaviour*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Atkinson, R., Atkinson, R., Smith, E., & Bem, D. (1994). *Pszichológia*. Budapest: Osiris-Századvég Kiadó.
- Bodrogi, I. (2017). Az iskolai műsorok mint a kommunikációs fejlesztés lehetőségei az általános iskolában. In S.-M. Enikő, *A kommunikáció oktatása 9. A kommunikációs kompetencia fejlesztése a különböző korcsoportokban* (old.: 135-143). Budapest: Hungarovox Kiadó.
- Furákné Mózes, L., & Kun, K. (2016). A népi játék és a néptánc szerepe a személyiségfejlődésben. *Tudásmenedzsment, 17. évf.*(1. sz.), 206-217.
- Halász, G. (2009). *Előszó*.
- Mérei, F. (1989). *Társ és csoport*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Mérei, F. (2006). *Közösségek rejtett hálózata*. Budapest: Osiris Kiadó.
- N. Kollár, K., & Szabó, É. (2017). *Pedagógusok pszichológiai kézikönyve II. kötet*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Nagy, J. (2000). *XXI. század és nevelés*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Nagy, J. (2002). Szocialitás. In J. Nagy, *Az alapkészségek fejlődése 4–8 éves életkorban* (old.: 83-93). Budapest: OKÉV–KÁOKSZI.
- Nagy, J. (2007). *Kompetenciaalapú kritériumorientált pedagógia*. Szeged: Mozaik Kiadó.
- Nagy, J. (2010). A személyiség kompetenciái és operációs rendszere. *Iskolakultúra*, 3-21.
- OECD. (2005). *The definition and selection of key competencies. Executive summary*. OECD.
- Schneider, B. (1993). *Children's social competence in context: The contributions of family, school and culture*. Oxford: Pergamon Press.
- Szabó, Á., & Szekeres, Á. (2013). *A szociális képességek fejlesztésének módszertana*. Budapest: Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógia Kar.
- Szabó, É., & Tápai, D. (2015). szociális készségek fogalma, mérése és fejlesztésének lehetősége az iskolában. In É. Szabó, & P. A. Fügedi, *Társas készségeket fejlesztő kiscsoportos tréning* (old.: 9-17). Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.

- Szőke-Milinte, E. (2017). Kommunikációs kompetencia – kommunikációs ismeretek. In E. Szőke-Milinte, *A kommunikáció oktatása 9. A kommunikációs kompetencia fejlesztése a különböző korcsoportokban* (old.: 22-35). Budapest: Hungarovox Kiadó.
- Trower, P., Bryant, B., & Argyle, M. (1978). *Social Skills and mental health*. London: University of Pittsburgh Press.
- Varsányi, P., Tóth, G., & Vokó, Z. (2022). Serdülőkorú diákok társas kapcsolatainak elemzése a viselkedésváltoztatást célzó beavatkozások támogatásához. *Egészségfejlesztés*, 63. évf.(1. sz.), 3-13.
- White, R. (1959). Motivation Reconsidered: The Concept of Competence. *Psychological Review*, 66(5), 297-333.
- Zsolnai, A. (1994). A szociális készségek fejlesztésének lehetőségei gyermekkorban. *Magyar Pedagógia*, 94.(3-4. sz.), 293-302.
- Zsolnai, A. (1999). *Összefüggések a szociális kompetencia egyes komponensei, a tanulási motívumok és az iskolai tudás között*. Szeged: JATEPress.
- Zsolnai, A. (2018). *A szociális kompetencia fejlődése és fejlesztési lehetőségei gyermekkorban. Akadémiai doktori értekezés*. Budapest.

Egyéb források

- Emberi Erőforrások Minisztériuma, *A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet*, Magyar Közlöny, 66. szám (2012), 10635–10696. https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/ofipast/2012/02/nat_20122.pdf (letöltés dátuma: 2024.09.16.)
- Emberi Erőforrások Minisztériuma, *A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet*, Magyar Közlöny, 17. szám (2020), 2440–2574. <https://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/mk20017.pdf> (letöltés dátuma: 2024.09.16.)
- Ördöngös Néptáncgyűttes honlapja: <https://www.ordongos.extra7.hu/index.html> (letöltés dátuma: 2024.10.09.)
- Dél-Balatoni Gárdonyi Géza Evangélikus Általános Iskola honlapja: <https://www.evangelikusiskola.hu/> (letöltés dátuma: 2024.10.15.)
- Fodor András Általános Iskola, Alapfokú Művészeti Iskola honlapja: <https://fodorisk.edu.hu/> (letöltés dátuma: 2024.10.16.)
- eSzocMet online szociometria készítő és értékelő program: <https://app.eszocmet.hu/> (letöltés dátuma: 2024.09.24.)

10. ÁBRA-ÉS TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. ábra A néptáncoló csoport szociogramja (Forrás: eSzocMet).....	24
2. ábra A nem néptáncoló csoport szociogramja (Forrás: eSzocMet)	26
1. diagram Az önbevallásos kérdőív állításainak csoportok szerinti átlagolt eredményei (Forrás: saját munka)	32

11. MELLÉKLETEK

Az osztályfőnököknek készített Likert-skála kérdések

- Milyen mértékben jellemző, hogy a diákok szívesen végeznek csoportmunkát?
- Milyen mértékben jellemző a diákokra az egymás közötti pozitív (dicsérő) megnyilvánulás?
- Milyen mértékben jellemző a diákokra az egymás közötti negatív (sértő) megnyilvánulás?
- Milyen mértékben jellemző a diákokra a kudarckerülő magatartás?
- Milyen mértékben jellemző a csoportra az esetleges igazságtalanságok megfelelő módon való megkérdőjelezése? (pl. konfliktushelyzet következményeként kapott büntetés)
- Milyen mértékben jellemző a diákokra a szabálykövető/utasításkövető magatartás?
- Milyen mértékben jellemző a diákokra a társaik véleményének elfogadása, tiszteletben tartása?
- Milyen mértékben jellemző a csoportra a tanórák utáni szünetek közös eltöltése?
- Milyen mértékben képesek a diákok társaik érzelmi megnyilvánulásainak fogadására, kezelésére?
- Milyen mértékben jellemző a diákokra az önkéntes segítségnyújtás társaik számára?
- Milyen mértékben jellemző, hogy a diákok képesek saját hibáikért felelősséget vállalni a csoport előtt?
- Milyen mértékben jellemző a diákokra a tanórai közös együttműködés egy probléma megoldásának érdekében?

A tanulóknak készített önértékeléses Likert-skála állítások

- Jobban szeretek csoportban dolgozni, mint egyedül.
- Nagyobb társaságban jellemzően kevesebbet beszélek.
- Könnyen ismerkedek meg más emberekkel.
- Gyakran dicsérek meg másokat.
- Van, hogy nehezemre esik szabályokat betartani.
- Amikor egy barátom szomorú, az engem is megvisel.
- Megkérdezem a pedagógust, ha valamit nem értek.
- Amikor egy barátom szomorú, az engem is megvisel.
- Gyakran szerzek új barátokat.
- Nehezen viselem, ha nem teljesülnek a kéréseim.
- Könnyen belenézek annak a szemébe, akivel beszélek.
- Gyakran kérés nélkül segítek másoknak.
- Megmondom másoknak, ha nem értek velük egyet.

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Ferenczi Laura
A Hallgató Neptun kódja: G3G4YA
A dolgozat címe: A neptanc hatása a szocialitásra és az
interperszonális kapcsolatokra
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: Nevelési Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Gyógypedagógiai Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumba. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védelmet követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után

nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumban.

Kelt: 2024 év 10 hó 24 nap

Laura
Hallgató aláírása

MATE Szervezeti és Működési Szabályzat

III. Hallgatói Követelményrendszer

III.1. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat

6.13. sz. függelék: A MATE egységes szakdolgozat /
diplomadolgozat / záródolgozat / portfólió készítési útmutatója

4.1. sz. melléklete: Konzulensi nyilatkozat

NYILATKOZAT

Ferenczi Laura hallgató Neptun azonosítója: G3G4YQ konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő
védésre javaslom / nem javaslom.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: Kaposvár, 2024. november 11.

belső konzulens